

CIVILNA ZAŠTITA — PRIMARAN STRATEGIJSKI ZADATAK

*Odgovorni urednik časopisa »Odbrana i zaštita«, pukovnik Radko Kovačić, zamolio je generala armije Nikolu Ljubičića, saveznog sekretara za narodnu odbranu, da odgovori na nekoliko aktuelnih pitanja o ulozi i organizovanosti civilne zaštite u našem društvu. General Ljubičić se odazvao toj molbi.**

Pitanje:

Druže generale, prilikom razgovora koji ste nedavno vodili sa delegacijom Stalne konferencije gradova, pokrenuta su i neka aktuelna pitanja o organizovanju i pripremanju civilne zaštite u nas.

Koristimo se ovom prilikom da Vas zamolimo da odgovorite čitaocima našeg časopisa na neka pitanja koja su, posredno ili neposredno, bila predmet tog razgovora. U čemu vidite prvenstvenu ulogu, namenu i zadatke civilne zaštite u sistemu opštenarodne odbrane?

Odgovor:

Zaštita i spasavanje ljudi i materijalnih dobara od ratnih dejstava i mirnodopskih katastrofa je krupno pitanje našeg društva. To je, za mene, jedan od primarnih strategijskih zadataka.

Za nas je, svakako, važno da i materijalna dobra našeg društva budu zaštićena. Ali, na prvom mjestu moraju biti ljudi. Jer, ako bi agresoru pošlo za rukom da nam uništi više fabrika, to ne bi bitnije uticalo na oružanu borbu i na vođenje rata u cjelini. Ali, ako bi razorio jedan ili više gradova, pogotovo velikih, i ako bismo, uz to, imali i velike ljudske gubitke, to bi već bio težak moralno-politički udarac za cijelu našu zemlju.

* Intervju generala armije Nikole Ljubičića, saveznog sekretara za narodnu odbranu, časopisu »Odbrana i zaštita«.

Prema tome civilnu zaštitu organizujemo i pripremamo, prije svega, zbog zaštite ljudi, kao najpresudnije komponente naše odbrane. U tom pogledu ne bi smjelo postojati dilema.

Možda termin »civilna« i nije sasvim adekvatan za naše prilike. Ali, ako se pod tim podrazumijevaju ljudi, odnosno cjelokupno stanovništvo, kao aktivni i najvažniji činilac odbrane, onda i taj termin ne smeta. Bitna je suština te organizovanosti i šta njome želimo postići.

Mi, inače, nemamo neku veću tradiciju i vlastitih iskustava sa područja civilne zaštite, kao što je to slučaj u nekim drugim državama. Zato i dolazi, tu i tamo, do nekih nejasnoća, pa i nerazumijevanja. Ali, moramo biti svjesni toga da je zaštita ljudi i njihovo preživljavanje ratnih pustošenja od presudnog značaja za vođenje takvog oblika rata za kakav smo se, inače, već odavno opredijelili. Da i ne govorimo o tome da nam je dobro organizovana i sposobna civilna zaštita veoma potrebna i u miru.

Pitanje:

Svedoci smo neverovatno brzog napretka sredstava za masovno uništavanje, bilo da je reč o klasičnom ili o nuklearnom, hemijskom ili biološkom oružju. Govori se, međutim, i o mogućnostima primene nekih geofizičkih pojava kao oružja za masovno uništavanje. Posmatrano s tog aspekta, na kakvu bismo se morali vrstu zaštite stanovništva orijentisati u našim pripremama?

Odgovor:

Poučna je na svoj način sudbina civilne zaštite na početku drugog svjetskog rata. Tada su se, naime, mnoge zemlje pripremale za zaštitu protiv hemijskog rata, dok su potpuno zapostavile opasnost od vazдушnih napada. Desilo se, međutim, kao što znamo, sasvim obrnuto.

Zbog toga je potrebno podjednako imati u vidu sve mogućnosti, tako da u našim procjenama i planovima ne uzimamo u obzir nuklearni rat kao jedinu i najvažniju alternativu. I klasična sredstva, posebno zapaljiva, napalm i još neka novijeg porekla, dostigla su takvu tehničku usavršenost, da po svojim efektima nisu ništa manje opasna od ma kojih drugih sredstava. S tim u vezi treba imati u vidu da veliki požari, pogotovo kada su u pitanju gradovi, mogu biti najveća opasnost. Zato ulogu zaštite vidim, prije svega, u sklanjanju stanovništva od vazдушnih napada i u protivpožarnoj zaštiti.

Time, međutim, nipošto ne mislim da bi trebalo odbaciti mogućnost nuklearnog rata. Ona je, naprotiv, uvijek prisutna.

Dosta se, takođe, govori i o primjeni nekih geofizičkih pojava, kao oružja za masovno uništavanje. U tome, svakako, ima i propagandističkih tendencija, a i preuveličavanja. Međutim, razvoj nauke već je dostigao takav napredak, da su mogućnosti čovjeka postale takve da može i razne prirodne pojave iskoristiti u ratne svrhe. Uostalom, neka iskustva u tom pogledu donio je već i rat u Vijetnamu.

Ukratko: moramo budno pratiti sve ono što se događa u razvoju oružja, borbene tehnike i drugih sredstava za masovno uništavanje, jer je faktor čovjek — stanovništvo sve više u prvom planu razmatranja potencijalnog agresora.

Pitanje:

Koncepcija opštenarodne odbrane ima svoj, svojevrsan prilaz i kada je u pitanju zaštita stanovništva i materijalnih dobara u ratu. U duhu takve doktrine o kojim bi težišnim ciljevima, po Vašem mišljenju, trebalo voditi računa u praktičnom radu na daljem razvijanju i unapređenju civilne zaštite?

Odgovor:

Prije svega, civilna zaštita trebalo bi da bude opšta, masovna, ali i selektivna u odnosu na značaj pojedinih mjesta, gradova i objekata. Iz toga, opet, proizlaze i sasvim određeni zadaci.

Mislim da je prevashodna nužnost — sistematsko obučavanje stanovništva, i to u najširem smislu te riječi. Ta obuka morala bi biti što jednostavnija i praktičnija i, u najvećoj mjeri, izvođena po jedinstvenom planu i programu. Ona bi morala da traje kontinuirano, tako da se ne bismo smjeli zadovoljiti samo povremenim kursovima.

Obuku stavljam na prvo mjesto, prije svega, zbog toga što smatram da je upoznavanje ljudi sa realnim opasnostima i njihovo osposobljavanje za suprotstavljanje tim opasnostima bitan materijalni i moralni faktor u sprječavanju dezorganizacije i panike. A mi znamo da agresor, upravo, i najviše s tim računa prilikom napada na civilno stanovništvo.

Drugi zadatak je organizovanje masovne baze zaštite, s početnim jezgrom već u svakom domaćinstvu, stambenoj zgradi, bloku, ulici, organizaciji udruženog rada, mjesnoj zajednici itd. Nadgradnju tome treba da čine dobro uvježbane i tehnički opremljene jedinice, i razvijene mjere civilne zaštite. U gradovima, a naročito u velikim, moramo insistirati na takvim operativnim snagama civilne zaštite, koje će biti visoko stručno osposobljene i dobro organizovane.

Pogrešno bi, dakle, bilo ako bismo se orijentisali samo na jedinice bez široko sprovedenih mjera zaštite, odnosno bez prethodne prostorne, urbanističke i komunalne preventive. Rezultati koje smo do sada postigli — veoma su značajni, ali moramo postići to da, tako reći, svaki stanovnik naše zemlje bude aktivni pripadnik civilne zaštite.

Pitanje:

Civilna zaštita se sve više uklapa u naša systemska rešenja. Jedan vid takvog integrisanja ogleda se i u razradi njenih planova razvoja u okviru samoupravnih i društvenih planova razvoja. To će, nesumnjivo, značajno uticati na dalji razvoj civilne zaštite. O čemu bi, po Vašoj oceni, trebalo posebno voditi računa prilikom razrade planova razvoja civilne zaštite?

Odgovor:

Ovo pitanje vrlo je značajno sa stanovišta realizacije dokumenta »Politika i ciljevi razvoja civilne zaštite SFRJ u periodu od 1976. do 1985. godine« koji je nedavno usvojen od Predsjedništva SFRJ. Stoga je u planovima razvoja — na svim nivoima i u svim društvenim strukturama — neophodno obezbijediti potpunu dogradnju postojećeg sistema civilne zaštite.

Pri tome bi valjalo voditi računa da planovi razvoja civilne zaštite ne budu izdvojeni od samoupravnih i društvenih planova razvoja, već integralni, tj. njihov sastavni dio, jer su i mjere zaštite neodvojive od ljudi, materijalnih, kulturnih i drugih dobara.

Ali, da bi se to moglo i ostvariti, presudno je da oni, koji izražuju te planove, poznaju problematiku zaštite i spasavanja. Čini mi se da bi jedan od načina da se to postigne bio, da svi oni, koji rade na samoupravnom i društvenom planiranju, posebno u opštinama i gradskim zajednicama, steknu više znanja iz problematike odbrane i zaštite. Za njih bi se mogli organizovati, na primjer, posebni kursevi u našem Centru za civilnu zaštitu ili na drugim mjestima, slični onima koji su bili organizovani za predsjednike skupština opština i njihovih izvršnih tijela .

Pitanje:

Posljednjih godina dosta je učinjeno na razvijanju i organizacijskom učvršćivanju civilne zaštite, posebno kada je reč o jedinicama i štabovima. Primetna je Vaša preokupacija da naročito štabovi — i u organizacionom i kadrovskom smislu — budu što bolje postavljeni. Kako ocenjujete dosadašnji tempo tog razvoja, i šta je, po Vašem mišljenju, u tome prioritarno?

Odgovor:

To što je do sada postignuto u pogledu osposobljavanja štabova i jedinica civilne zaštite je, svakako, dobro. Ali, u tom pogledu se moglo i više učiniti, naročito kad su u pitanju štabovi. Bilo je tu i lutanja, nejasnoća u pogledu njihovog sastava itd. Ja sam, prije svega, za takve štabove civilne zaštite koji će biti operativna rukovodstva, sa jezgrom još u vrijeme mira, sa nevelikim, ali dobro obučanim i stručno i tehnički osposobljenim sastavom.

Uopšte, kada je riječ o štabovima civilne zaštite, pristalica sam principa da oni, tako reći, budu stalno u mobilnom stanju, naročito kada su u pitanju osjetljivi objekti i veći gradovi. Mirnodopska jezgra tih štabova mogu biti u sastavu organa uprave u društveno-političkim zajednicama. Kad su posrijedi veliki gradovi, onda bi i tehnička opremljenost, lokacija i mobilnost takvih štabova iziskivali posebna razmatranja.

Čini mi se, osim toga, da se već ozbiljno postavlja i pitanje kadrovske popunjenosti štabova, i to, prije svega, sposobnim i dovoljno kvalifikovanim ljudima. Značajnu ulogu u tom pogledu mogle bi da odigraju i rezervne vojne starješine kojih u velikim gradovima, inače, ima više nego što su potrebe oružanih snaga. Ne postoje, prema tome, razlozi koji bi protivrječili tome da rezervne vojne starješine ne bi mogle biti raspoređene i u jedinice i štabove civilne zaštite, i da im to, ujedno, bude ratni raspored. Smatram da njihov zadatak u tom slučaju ne bi bio manje značajan od onih koji su raspoređeni u oružane snage. Njihovo iskustvo i stručnost bili bi veoma dragocjeni za dalje jačanje, organizovanje i obuku jedinica i štabova civilne zaštite.

Pitanje:

I pored toga što su sva osnovna pitanja civilne zaštite regulisana zakonima i drugim propisima, u praksi još ima neujednačenih stavova. Ima, na primer, dosta dilema kada je reč o politici u izgradnji skloništa. Šta Vi mislite o tome?

Odgovor:

Svakako da se zakonima i drugim propisima ne mogu predviđeti sva rješenja koja nameću život i praksa. To važi i za civilnu zaštitu. S obzirom na to da je civilna zaštita, tako da kažem, u nadležnosti opština, gradskih i regionalnih zajednica, pokrajina i republika, trebalo bi računati s tim da su i uslovi svake od tih društveno-političkih zajednica različiti, tako da u svakoj od njih mogu nastati i različita rješenja. Smatram, međutim, da je moguće ujedna-

čavati osnovne stavove, jer civilna zaštita, kao jedan od velikih sistema, traži maksimalno jedinstvo u koncepciji, obuci, opremljenosti itd. Svako šarenilo rješenja u tom pogledu samo bi otežavalo njenu efikasnost. A različita rješenja u civilnoj zaštiti — što, uostalom, važi i za druga područja — nisu uvijek proizvod različitih uslova, već, najčešće, različitog tumačenja propisa i stavova.

Što se tiče onog dijela pitanja koji se odnosi na politiku u pogledu izgradnje skloništa i postojanje različitih pristupa tom problemu, mogao bih reći da, zaista, nema nekih suštinskih razloga zbog čega bismo se morali različito ponašati u pristupanju i preventivnom rješavanju te problematike. Jer, u krajnjoj liniji, sve bombe koje bi padale na naše gradove i objekte, imale bi, uglavnom, podjednaka svojstva.

Skloništa bi, dakle, trebalo graditi tamo gdje procjene dokazuju da ih treba graditi, tj. u područjima za koja se zaključi da bi mogla biti jače izložena dejstvima agresora. U tom pogledu je važna procjena, i to procjena svih relevantnih vojnih, političkih, ekonomskih i drugih činilaca.

Najbolju zaštitu mogu, svakako, pružati namjenski izgrađena skloništa. Ali, takva rješenja — kao što je poznato — iziskuju i značajna materijalna sredstva. Sigurno neću otkriti ništa novo ako kažem da suštinu rješenja u nas vidim u planskoj izgradnji skloništa na »duže staze«, tj. u okviru dugoročnih planova, s jedne, i u građenju skloništa koja se, istovremeno, mogu koristiti za druge mirnodopske potrebe, sa druge strane. Prednosti takve izgradnje su dvofake: troškovi izgradnje bi se raspoređivali na duži rok, a istovremeno bi se obezbjeđivala i amortizacija izgradnje takvih objekata.

Postoje, istina, gledišta da bi takva skloništa, naročito velikih kapaciteta, mogla postati masovne grobnice. Tvrdim, međutim, da najmasovnija grobnica može biti grad bez skloništa.

Ne treba se povoditi trenutnim računicama, raznim teškoćama, drugim primamljivijim investicijama itd. Jer, naša odgovornost u tom pogledu veoma je velika. Dovoljno je prisetiti se 6. aprila 1941. godine u Beogradu, gdje praktično i nije bilo skloništa.

Izgradnja skloništa je, prema tome, trajan zadatak svih društveno-političkih zajednica, i ona se moraju graditi i izgraditi za što veći broj ljudi.

Pitanje:

Evakuacija, kao mera civilne zaštite, isto tako je različito shvaćena u pojedinim društveno-političkim zajednicama. Kako Vi gledate na taj problem, a posebno kada su u pitanju veliki gradovi?

Odgovor:

U Smjernicama za odbranu SFRJ od agresije sasvim je određeno rečeno na kakvu evakuaciju stanovništva iz gradova računamo — misli se, prije svega, na one kategorije stanovništva koje ne mogu biti borbena angažovane.

Uopšte, kada se govori o evakuaciji, moramo imati u vidu različite situacije, jer premještanje stanovništva u ratnim uslovima predstavlja složenu operaciju koja se, obično, izvodi u najnepovoljnijim okolnostima.

U principu, društveno-političke zajednice, prije svega, opštine, mogu najbolje odlučivati o stepenu evakuacije. Veoma je važno da onaj koji predviđa evakuaciju, osigura istovremeno prihvata i staranje za evakuisane ljude. Jer, djeci, starim ljudima, bolesnim osobama i drugima su potrebni ishrana, smještaj i ljekarska pomoć. A njima treba sve to osigurati. Za sve to, prirodno, potrebna su i znatna materijalna sredstva koja mora da obezbedi onaj koji vrši evakuaciju, a ne da to bude briga nekoga drugoga, možda, i manje razvijenih područja u koja bi se vršila evakuacija.

Mislim da još nismo potpuno sagledali sve organizacijske, materijalne, psihološke i društvene posljedice koje evakuacija nosi sobom u savremenim ratnim uslovima. Ne smijemo gubiti iz vida da nepotrebna pomjeranja stanovništva mogu umanjiti efikasnost otpora agresoru.

Pitanje:

Posmatrajući civilnu zaštitu kao zajednički zadatak i brigu društva, u čijem rešavanju treba da učestvuju i oružane snage, Vi ste u nekoliko navrata pokretali ideju o stvaranju regrutnih jedinica, odnosno centara u kojima bi se pripadnici osposobljavali i obučavali za rad u sistemu zaštite i spasavanja. Šta mislite da bi trebalo učiniti u tom pogledu?

Odgovor:

Tačno je da sam bio i ranije, a i sada sam privržen ideji da bi i Armija mogla još više i neposrednije učestvovati u pripremanju i osposobljavanju kadrova za potrebe civilne zaštite. Kad to ističem, polazim od toga da je to krupno pitanje i za oružane snage u cjelini, budući da bi se mogle naći u teškom položaju ako stanovništvo i gradovi ne bi bili dovoljno i efikasno zaštićeni. Posredi je i bitan moralni faktor, ako borac zna da mu je porodica zaštićena.

Što se tiče načina učešća Armije u obuci kadrova za potrebe civilne zaštite, oni mogu biti veoma različiti. Jedan od njih, čini mi

se, bio bi efikasan ako bi se u posebnim jedinicama ili centrima osposobljavali i obučavali oni vojni obveznici koji neće biti regruti. Na taj način stvarao bi se mlad i stručno osposobljen kadar koji bi imao ratni raspored u jedinicama i štabovima civilne zaštite. Smatram da bi takvo rješenje bilo moguće i višestruko korisno.

Pitanje:

Civilna zaštita iziskuje i značajna materijalna sredstva, pre svega, za izgradnju skloništa, a zatim i za razvoj i opremanje protivpožarne zaštite, jedinica i štabova, nabavku ličnih i kolektivnih sredstava zaštite itd. Kako se, po Vašoj oceni, mogu osigurati što racionalnija ulaganja u te svrhe i, ujedno, postići što bolji materijalni efekti?

Odgovor:

Sada se privodi kraju dogovor republika i pokrajina o finansiranju potreba za opštenarodnu odbranu. Time će se, smatram, konačno riješiti pitanje obezbjeđivanja stalnih izvora sredstava za te svrhe i njihovo ravnomjerno raspoređivanje za razvoj svih odbrambenih komponenti. U okviru toga biće obezbjeđena i sredstva za finansiranje civilne zaštite, pa će se na taj način moći — u okviru planova razvoja civilne zaštite — sagledavati na duži rok obim finansijskih potreba i prioritetni zadaci.

Smatram da u civilnoj zaštiti postoje prednosti koje bi se morale iskoristiti. Veći dio opreme, mehanizacije i drugo, koja već postoji u zaštiti, može se iskoristiti i za mirnodopske svrhe. Drugim riječima, ne vidim razloga da se dio tih sredstava ne bi mogao usmjeravati i za razvoj i opremanje vatrogasnih jedinica i društava, kao i drugih djelatnosti od neposrednog značaja za zaštitu i spasavanje, odnosno na razvoj onih djelatnosti u društveno-političkoj zajednici koje predstavljaju osnovu civilne zaštite.

To se, takođe, tiče i sredstava za ličnu zaštitu građana, koja bi trebalo proizvoditi tako da se mogu iskoristiti i za svakodnevne potrebe. Zbog čega se, na primjer, ne bi izrađivali takvi ogrtači, koji bi mogli da služe i za zaštitu od kiše i kao sredstvo za ličnu zaštitu od bojnih otrova? A to je samo jedan, čak i manje važan primjer. Takvim rješavanjem stvari omogućili bismo brže opremanje građana tim sredstvima.

Mislim da baš taj »dvonamjenski« vid upotrebe sredstava i opreme civilne zaštite je, upravo, ono što bi omogućilo veliku racionalnost. Uopšte, kada je riječ o civilnoj zaštiti, mora se težiti da ona bude životna potreba građana, da bude, u stvari, sve manje obaveza, a sve više njihov interes.

Uostalom, zar to i nije pouka iz nedavnog zemljotresa u sjeverozapadnoj Sloveniji i poplavâ u Srbiji.

Pitanje:

U posljednje vreme sve više ima vežbi i drugih vrsta osposobljavanja i proveravanja osposobljenosti sistema civilne zaštite. Kakav značaj pridajete tom obliku proveravanja osposobljenosti, pa i popularisanju civilne zaštite?

Odgovor:

Civilnu zaštitu trebalo bi znatno jače popularisati nego do sada, i to ne samo preko televizije i štampe, već i putem javnih manifestacija, preko raznih vježbi na kojima treba da učestvuje što veći broj stanovništva (kao što je nedavno bilo u Mostaru ili u Hrvatskoj), zatim organizovanjem nedelja aktivnosti civilne zaštite, sajamskih priredbi, kao što je, recimo, Sajam u Kranju itd. Takvim manifestacijama može se izvršiti i korisna izmjena iskustava i, ujedno, vršiti podsticaj da se one češće i masovnije organizuju.

Ova strana popularisanja civilne zaštite je od prvorazrednog propagandnog i praktičnog značaja. To je put da civilna zaštita, u stvari, postane masovna aktivnost cjelokupnog stanovništva naše samoupravne socijalističke zajednice.

Pitanje:

Koji su, po Vašoj oceni, trenutno najznačajniji pravci akcije na kojima bi trebalo da se angažuju odgovorni organi, društveno-političke zajednice i štabovi civilne zaštite?

Odgovor:

Smatram da bi, prije svega, bilo neophodno obezbjediti da se uloga i funkcija civilne zaštite u organizacijama udruženog rada, mjesnim zajednicama, pa zatim i u društveno-političkim zajednicama, shvata i u praksi razmatra kao sastavni dio opštenarodne odbrane.

A ako se to ostvari, onda će se, uvjeren sam, i u planovima razvoja društveno-političkih zajednica obezbjediti njen brži razvoj i opremanje, imajući u vidu potrebe i zahtjeve opštenarodnog odbrambenog rata.

Težište akcije trebalo bi usmjeriti na pripreme stanovništva za odbranu i zaštitu, i to kroz obuku i praktično sprovođenje mjera civilne zaštite.

Pri organizovanju mjera civilne zaštite valjalo bi pokloniti posebnu pažnju zaštiti sklanjanjem i protivpožarnoj zaštiti, a pri spro-

vođenju mjera osloniti se na organizacije i ustanove koje se svojom redovnom delatnošću, inače, bave zaštitom i spasavanjem, kao što su vatrogastvo, zdravstvo, Crveni krst itd.

Jedinice civilne zaštite trebalo bi brojčano povećati, tehnički bolje opremiti i organizacijski prilagoditi ratnim i mirnodopskim potrebama.

Uparedo sa svim tim akcijama neophodno je preduzimati potrebne mjere da se starješine jedinica i štabova civilne zaštite što bolje osposobljavaju za uspješno rukovođenje zaštitom u svim ratnim situacijama i u mirnodopskim katastrofama.

I, na kraju, što ne znači da je to po svom značaju na posljednjem mjestu, i naše naučnoistraživačke napore trebalo bi više usmjeravati i na područje civilne zaštite i temeljnije izučavanje novih oružja i sredstava za masovno uništavanje.